

Film

Nya filmprojektet – följer förenål från Föreintelsen

Från skolvikarier till tokroliga trafiklösningar – Johan Palmgrens dokumentärer spänner över vitt skilda ämnen. Nu jobbar han med sin allvarligaste film hittills. Det senaste året har han följt insamlingen av föremål och historier till det kommande Föreintelsemuseet. – Det finns ett bottenlöst mörker, men det finns också små ljuspunkter, säger han.

Den lilla aluminiumasken är detaljrikt graverad med ett skepp, moln och hav. Men trots de små måtten rymmer den en stor historia, berättar filmaren Johan Palmgren. – Det var en man som utsattes för ett experiment i ett läger. Han gick med på en deal – att de kunde dra ut hans tänder utan bedövning mot att han fick lite extra bröd. När han sedan delade med sig av brödet till sina medfångare fick han den här lilla asken som tack. – Den har en fånge suttit och gjort utan verktyg. Den är så välgjord att man blir helt tagen.

Mannen lyckades senare få ut asken ur lägeret, och sedan han kom till Sverige har den funnits hos familjen i Skåne.

Men när Sveriges museum om Föreintelsen öppnar i centrala Stockholm till sommaren kommer den att få ett nytt hem, tillsammans med ett hundratal andra föremål. Det kan handla om klädesplagg, fotografier eller dagboksblad – alla pusselbitar som vittnar om en fansansfull del av historien.

Sedan 2021 har intendenterna kopplade till både museet och Forum för levande historia rest land och rike runt på jakt efter liknande artefakter. Under en del av arbetet har Johan Palmgren följt med och dokumenterat – något som ska resultera i en film som beräknas vara klar senare i år. – Det är så spännande att det

”Den här har en fånge suttit och gjort, utan verktyg, och den funkar. Den är helt otrolig”, säger Johan Palmgren om den ask vars historia han berättar i filmen. BILD: JOHAN PALMGREN

I sommar kommer det nya Föreintelsemuseet att öppna i Stockholm. Filmaren Johan Palmgren har följt insamlingsarbetet till utställningarna. Här är han hemma hos Eva Bruns Gruber som skänker en omfattande brevsamling från sin fars kusin som kom till Sverige 1939. BILD: NILS PETER NILSSON

finns människor i hela Sverige – från Malmberget ner till Malmö – som har kommit fram i och med det här insamlingsprojektet. Det är viktigt att få det ordentligt dokumenterat. Genom föremålen kan man göra det på ett fint sätt, säger han när vi följer honom under en inspelningsdag i Solna.

Under arbetet har Johan Palmgren besökt ett tiotal olika personer – möten som har påverkat honom starkt.

Han berättar om en 92-årig man som har suttit i både Dachau och Auschwitz-Birkenau:

– Han hade inte pratat så jättemycket om sin historia, så han hade gått och lädat väldigt mycket. När vi kom dit så fick vi knappt upp kameran förän han började berätta. Sen satt vi där i flera timmar. Hans fru lagade mat. Hon grät, han grät och vi grät. Sen så det mesta skämt och humor också.

Han berättar att livet på de flesta vis ändå har gått vidare för de nästa överlevande och deras barn. – Det kan finnas humor och skämt, men det här är i bakgrunden hela tiden hos de jag har träffat. I går var jag hemma hos en man vars pappa begick självmord – det var många som inte klarade detta när de kom till Sverige. Det finns ett bottenlöst mörker, men det finns också små ljuspunkter.

Genom åren har Johan Palmgren gjort ett 30-tal dokumentärfilmer. 2006 vann han en Guldbagge för filmen ”Vikarien” tillsammans med Åsa Blanck. Och i hans kulturförklarade kortfilm ”Språvridshinder” från 2018 får tittarna följa hur en kommunal trafiklösning för att leda bort biltrafiken vid Slussen i stället leder till punkteringar, arga busschaufförer – och mycket skatt.

Fakta: Micael Bindefeldts stiftelse

Micael Bindefeldts stiftelse till minne av Föreintelsen bildades 2015 i syfte att förmedla kunskap om Föreintelsen till en bred svensk publik. Den delar årligen ut ett stipendium den 27 januari på den internationella minnesdagen för Föreintelsens offer. I år tilldelas Johan Palmgrens stipendium, med följande motivering: ”En servett, en fingerborg eller

en randig jacka. Minnet av Föreintelsen ligger inpackad i de alla enklaste ting.

Med detta unika arbete, dokumenterar Johan Palmgren berättelser som väcker liv i personliga föremål från Föreintelsen.

Äremålen öppnar dörrar till historien. Johan Palmgrens film förevar skildringarna för framtiden.”

2006 vann han en Guldbagge för filmen ”Vikarien” tillsammans med Åsa Blanck.

Och i hans kulturförklarade kortfilm ”Språvridshinder” från 2018 får tittarna följa hur en kommunal trafiklösning för att leda bort biltrafiken vid Slussen i stället leder till punkteringar, arga busschaufförer – och mycket skatt.

Ämnena är vitt skilda, men gemensamt för alla hans filmer är att de innehåller människor med intressanta berättelser.

Filmen om hindret i Slussen är tokrolig och befinner sig i ena änden av spektret – den här är helt i andra. Det här är ett väldigt allvarligt och ansvarsfullt projekt. Alla fakta måste vara rätt. Men det är det som är intressant som dokumentärfilmare är att kunna visa olika facetter av verkligheten.

Nu uppmärksammas hans arbete. Under Föreintelsens minnesdag i dag tar han emot Micael Bindefeldts stiftelses stipendium till minne av Föreintelsen – en summa på 350 000 kronor.

– Det känns väldigt ärofyllt och spännande, säger han och berättar att pengarna ska användas till att färdigställa filmen vars titel ännu inte är helt klar.

– Det finns ett citat som är från en kvinna som minns Kristallnatten. Hon var ett barn när det kom in stora blanka stövlar i hennes ögonnivå. De gick fram till köket och bara rev ut och krossade alltting. Hon fick frågan om hon mindes någon från Kristallnatten? Då svarade hon ”Tyvärr minns jag”. Det är en arbetsstiftelse.

Stefan Bjarnefors

stefan.bjarnefors@ps.se

Kulturav

Odessas historiska centrum.

ARKIVBILD: PETROS GIANNAKOUIROS

Odessa på världsarvslistan

Unesco har placerat ukrainska Odessas gamla centrum på den senaste världsarvslistan.

– Detta internationella steg kommer att hjälpa oss att försvara vår Odessa, säger den ukrainske presidenten Volodymyr Zelenskij.

Beslutet kommer efter protester från Ryssland, som inte ville se den historiska hamnstaden på listan. Odessa – som ligger cirka 500 kilometer från huvudstaden Kiev – har ofta utsatts för ryska attacker under andra världskriget. Det har bidragit till att stadens historiska centrum nu läggs till på listan över världsarv i fara.

Ukrainas president Volodymyr Zelenskij uppmanade i höstas FN-organet att ge staden, ibland kallad ”Svarta havets pärla”, status som världsarv.

– Ukraina och världen ger skydd. Ryssland kan inte ge annat än terror och attacker. Detta är fakta, sade Zelenskij om beslutet i ett tal på onsdagskvällen.

Ukraina har sedan tidigare även krävt att Ryssland ska utestutas från Unesco. FN-organet har sagt att ryska soldater eller andra företrädare som är skyldiga till att medvetet vara förstörda världsarv i Ukraina kan åtalas enligt internationell rätt.

Odessa blir Ukrainas åttonde världsarv, bland de tidigare finns Sofiakatedralen i Kiev och den gamla stadskärnan i Lviv.

TT-AFP-AP

I korthet

”P1 Morgon” nu även på lördagar

Radio: ”P1 Morgon” är ett av Sveriges Radios mest populära program med 900 000 lyssnare varje vardagsmorgon. Lördagar har dock varit en blank fläck vad gäller aktuelltipsprogram hos public service-kanalen och det tänker man nu rätta bot på genom att lägga in en timme direktans ”P1 Morgon” i tablån även då. Från och med lördag 28 januari sänds ”P1 Morgon” klockan 08:05-09:00 inlärjt i P1, i appen Sveriges Radio Play eller via webben. ”Våra lyssnare kommer att känna igen sig både med gästerna i studion och aktuella reportage även om vi förstås aldrig vet vad som kommer vara de aktuella ämnena förrän samma dag”, säger Mikael Kulle, som leder den första lördagsändningen i ett pressmeddelande från Sveriges Radio.

Förutom Mikael Kulle kommer Patrika Höglund, Elise Wahlberg och Helena Benno att turas om till att fortsätta leda nyhetsprogrammet måndag till lördag. (TT)

I korthet

Def Leppard-sångaren Joe Elliott gästar Ghost-låten ”Spillways”

Musik: Ghost har släppt singeln ”Spillways” på nytt – denna gång med Def Leppard-sångaren Joe Elliott som gästartist. Originallåten med Ghost-sångaren Tobias Forge finns på albumet ”Impera”, som släpptes i mars i fjol. Den

har strömmats över 50 miljoner gånger.

Joe Elliott säger i ett pressmeddelande att ”Impera” var hans favoritalbum från 2022.

”Jag fick reda på att Tobias är lite av ett Def Leppard-fan så jag antar

att det var ooundviktigt att vi skulle stötta på varandra. När vi väl hade vant oss vid tanken på att jobba ihop så blev det bara så att jag fick sjunga på min favoritlåt från det albumet. Och jag är väldigt glad över det!” (TT)

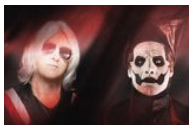

BILD: PRESSBILD